

נביא הטבעונות ומסדר נזירי הבריאה

אין חידוש
בקביעה שישנם
מאפיינים
כיתתיים, או
לכל הפחות
דתיים, אצל רבות
מהתנועות למען
הסביבה או נגד
אכילת בשר. שחר
שילוח מבשרת
שלאחרונה שוחרי
זכויות בעלי
החיים מצאו
לעצמם גורו חדש,
שכמו גנדהי בתת-
היבשת ההודית
יבסס את עקרון
אי-האלימות
גם על הצלחת
שלנו. במערך
האמונות שלהם,
כך מסתבר,
ניתן למצוא
הרבה כוונות
טובות השלובות
ביסודות סגפניים
וכיתתיים, ופה
ושם גם שקר
כלשהו

איור אבי עופר

ב-2002 קבע בית משפט בלוס אנג'לס שטבעונות איננה דת. בכך נדחתה תביעתו של ג'רולד פרידמן, טבעוני שטען שהופלה על רקע דתי לאחר שלא התקבל למקום עבודה כי סירב לקבל חיסון נגד חזרת, חיסון המגודל על עוברי תרנגולות. פרידמן טען שהטבעונות מעצבת במלואם את אורח חייו ואת השקפת עולמו. אך נשיא בית המשפט, שלא השתכנע, כתב שאמונותיו של פרידמן "אינן נוגעות למשמעות הקיום האנושי; למהות החיים; לתיאוריות על טבע האדם או על מקומו ביקום; אינן נוגעות לסוגיות של חיים אנושיים ומוות או ליישומה של אמונה." עוד טענה השופטים שהיעדרם של טקסי דת, מורים או מנהיגים, חגים או התכנסויות אחרות הוא עדות נוספת לכך שטבעונותו של פרידמן היא השקפת עולם מוסרית חילונית, לא דתית.

עשור חלף מאז אותה פרשיה. בינתיים הטבעונות התקדמה בצעדי ענק אל עבר המיינסטרים, אספה עוד ועוד מאמינים, וכבר לא קשה כל-כך למצוא, אפילו בישראל האיטית, מסעדות טבעוניות (או לפחות מנות טבעוניות ב"סתם" מסעדות), בלוגים של אוכל טבעוני, מתכונים טבעוניים בעיתונים וכמובן - נוכחות בולטת ברשתות החברתיות. ועוד משהו קרה בעשור שחלף, או ליתר דיוק - בשנה האחרונה. למשהו הזה קוראים "ההרצאה הטובה ביותר שתראו אי פעם".

את "ההרצאה הטובה ביותר שתראו אי פעם" (להלן "ההרצאה") נושא גארי יורופסקי, פעיל אמריקאי ותיק למען זכויות בעלי חיים. יורופסקי הקים עמותה משלו וגם עבד עבור ארגון PETA הנודע, אבל ההרצאה הוויראלית הפכה אותו לגורו, אם לא לסוג חדש של אלוהים. בזמן כתיבת שורות אלה, מספר הצפיות בגרסת המקור של ההרצאה ב-YouTube עומד על 1,011,466 ואינו מפסיק לעלות, זאת בנוסף לגרסה המקוצרת ולגרסאות עם כתוביות תרגום - הישג מרשים עבור הרצאה שאורכה שעה ועשר דקות. ההתרחסות השוקקת סביב ההרצאה ויורופסקי עצמו, והתרבות הטבעונית העולה ומשגשגת מעלות שוב את השאלה בדבר "דתינות" של הטבעונות, לפחות במובנים מסוימים.

רגשות אשמה במקום מקום בגיהנום

התנועה הטבעונית קמה מהסיבות הטובות ביותר, בראש ובראשונה מתוך חמלה כלפי בעלי החיים ובעיקר אלה הכלואים בחוות המתועשות. הבחירה במילה חמלה אינה מקרית. חמלה, בניגוד לרחמים, רואה את מושאה בגובה העיניים ולא מתוך התנשאות של חזקים על חלשים. ואכן, הטבעונים משתתפים באירועים כמו ימים בינלאומיים להזדהות עם בעלי חיים במשקים ובמעבדות ומשתמשים בביטויים המעידים על הזדהות עם הסבל: הזרעה מלאכותית של פרות

מתוארת כאונס, חליבה כהטרדה מינית וכותרת הספר "כל יום הוא טרבלינקה: יחסנו לבעלי חיים והשוואה" מוזכרת בכל הזדמנות (את הספר חיבר ההיסטוריון צ'רלס פטרסון, והוא דן בקשר שבין היחס האכזרי של בני האדם כלפי בעלי חיים לבין מעשי זוועה בבני אדם ובכלל זה שואת יהודי אירופה). את השימוש בביטויים האלה אפשר בקלות לבקר כניצול ציני של סבלם של קורבנות אונס וכזילות השואה, אבל הוא לפחות מעיד על התפיסה שסבל הוא סבל, ואין זה משנה אם נאקות הכאב שייכות לאדם או לחיה.

סיבות נוספות ולא פחות חשובות לטבעונות הן שמירה על איכות הסביבה, תזונה בריאה וצדק חברתי, שכן משאבי הקרקע והמים המוקדשים לגידול בעלי חיים היו יכולים להזין הרבה יותר בני אדם ובפחות מחיר אילו היו מנוצלים לגידול צמחי מאכל. כשהסביבה מזדהמת, בעלי חיים ואנשים מתים גם מחוץ לחוות המתועשות. כששדות משמשים לגידול מספוא לבהמות במקום דגנים וירקות לבני אדם, התוצאה היא פחות אוכל ויותר רעב ומוות במדינות חלשות. אבל הסיבות האלה מחוירות כליל ואף נשכחות כמעט, לנוכח מראות הזוועה מהמשחטות, הדירים, הרפתות והלולים שנחשפים לעיני הציבור על ידי יורופסקי בהרצאתו, ועל ידי פעילים אחרים בהפגנות, בדוכני הסבר ובאמצעות האינטרנט.

בתנועה הטבעונית מתקיימת פעילות מיסיונרית שוקקת. אולם, בניגוד למיסיונרים מדתות ותיקות יותר, שלצד הפחדות מנקמותיהם של כוחות עליונים מפתים גם בהתכרבלות בחיקו החמים של אל טוב ומיטיב, הטבעונים האקטיביסטים מתמקדים בהפחדות וביצירת רגשי אשם. ההפחדות האלה בתוספת הכמעט-סגידה ליורופסקי הן שגורמות לתנועה הטבעונית להיראות כמו דת או כת, וזה לפני שנבחן מאפיינים אחרים.

מאתגר אמונות, מציע אחרות

"אני עומד לאתגר את מערכת האמונה שלכם," אומר יורופסקי בפתח הרצאתו. הוא מוסיף שאין בדעתו להמיר את דתם של שומעיו, שכן "אף דת אינה מחייבת אכילת בשר", מזכיר את "אהבת לרעך כמוך" ואת הדיבר השישי - "לא תרצח", שבשום תנ"ך לא צורפה לו כוכבית המוציאה מהכלל את מי שהולך על ארבע או שיש לו נוצות, פרווה קשקשים וקרניים. יורופסקי מבטיח להסיר את סכי העיניים מראשו של כל מי שמוכן להקשיב. חוץ משני קטעים הופכי מעיים שחושפים התעללות קשה בבעלי חיים, במהלך ההרצאה יורופסקי פשוט מדבר. הוא אינו זקוק ליותר מזה, לא למצגות ולא לאמצעי המחשה. הוא כריזמטי להפליא, שנון, משתמש במידה הראויה של הומור סרקסטי, זורק לעבר הקהל שאלות רטוריות ואינספור נתונים ומשכנע בכנותו. הוא מזכיר קצת את מטיפי הדת הדרומיים הצועדים הלוח ושוב על במת הכנסייה

בעשור האחרון
הטבעונות
התקדמה בצעדי
ענק אל עבר
המיינסטרים,
אספה עוד
ועוד מאמינים,
וכבר לא קשה
כל-כך למצוא,
אפילו בישראל
האיטית, מסעדות
טבעוניות או
לפחות מנות
טבעוניות
ב"סתם" מסעדות.
ועוד משהו קרה
בשנה האחרונה.
למשהו הזה
קוראים "ההרצאה
הטובה ביותר
שתראו אי פעם"

הטבעונים
משתתפים
באירועים כמו
ימים בינלאומיים
להזדהות עם
בעלי חיים
במשקים
ובמעבדות
ומשתמשים
בביטויים
המעידים על
הזדהותם עם
הסבל: הזרעה
מלאכותית של
פרות מתוארת
כאונס, חליבה
כהטרדה מינית
וכותרת הספר
"כל יום הוא
טרבלינקה: יחסנו
לבעלי חיים
והשוואה" מוזכרת
בכל הזדמנות

יורופסקי אינו נרתע מלהתוודות בפני קהלו שהוא אוהב בשר ומוצרי חלב, שהרי גם הוא היה כמו כולם במשך 25 שנים. כדי לפצות על החסך, הוא ממליץ על שורה ארוכה של מוצרי מזון מתועש טבעוניים, רובם מסויה, שמחקים בייקון, עוף, המבורגרים, ביצה מקושקשת ואפילו רגל של הודו עם העור והעצם. מזון מתועש אינו בריא, אבל חשוב יותר - הייצור, האריזה והקירור פוגעים בסביבה ופגיעה בסביבה הורגת בעלי חיים. לא את אלה שבחווות ולא באופן ישיר, אבל היא גורמת לסבל והורגת לעתים עד לסף הכחדה.

צמחונים הם צבועים

אך כאמור, הזוטות האלה לא הפריעו ליורופסקי להפוך לגורו. באתר הישראלי המוקדש להרצאה (gary.tv.com) ניתן לראות מכתבים שישראלים כתבו לו. תמצאו שם ביטויים כמו "שינית את חיי", "אתה הגיבור שלי", "אני רואה סביבי אנשים - כאילו חזון אחרית הימים הגיע - הופכים מאוכלי בשר לטבעונים... וגם: "כשאתה רואה את האמת, את האור, אתה לא יכול לחזור". הפעילים הפכו את ההרצאה לכלי ההסברה והזיהוי המרכזי שלהם. הם מסתובבים עם כרטיסי ביקור שנושאים את כתובת האינטרנט של אתר ההרצאה בישראל, מצלמים את הכרטיסים לצדן של צלחות גדושות במזון מהצומח, לובשים חולצות גארי, מצטטים אותו ללא הרף ומתגאים בידוענים שהצהירו שההרצאה טלטלה אותם עד העצם. ידוען לדוגמה הוא יאיר ניצני, שכמה חודשים לאחר שתמונתו ושבתיו ליורופסקי

ומהממים את שומעיהם במשפטי מחץ. בסוף ההרצאה יורופסקי מותיר לשומעיו שתי אפשרויות: "להיות טובי לב באופן יוצא מן הכלל", כלומר טבעונים, או "להיות אכזריים באופן יוצא מן הכלל", כלומר להיות לא-טבעונים. אין מצבי ביניים.

אחרי שראיתי את ההרצאה בפעם הראשונה נותרתי נפעמת, על אף שגם לפני כן הייתי בצד של המשוכנעים. אבל ככל שחלף הזמן, הבחנתי בכמה בקיעים שנפערו בה. לדוגמה, יורופסקי מסביר איך לא ייתכן מבחינה אנטומית שבני האדם הם קרניבורים - אוכלי בשר, או אפילו אומניבורים - אוכלי-כל. הוא מצליח לייצר טענה מנומקת שאנחנו בעצם דומים לבעלי החיים ההרביבורים, אוכלי העשב. הניבים שבפינו נועדו לנגוס בתפוחים ולא באנטילופות, הוא אומר, מעינו הארוכים נועדו לעיכול צמחים, ואם אכן היינו אומניבורים, לא היינו צריכים לבשל את הבשר אלא אוכלים אותו כמו שהוא, נא ומדמם, מזנב ועד חוטם.

יורופסקי מתעלם מהעובדה שממצאים אנתרופולוגיים מעידים על אמת אחרת: אין שום ראייה לכך שבהיסטוריה האנושית התקיימה לאורך זמן תרבות טבעונית, אין מענה לשאלה כיצד אמורים להזין את עצמם תושבי חוג הקוטב או חברות של רועים-נוודים, ובנוגע לעניין הבישול - בני אדם אוכלים גם בשר מבושל וגם בשר נא, ממש כמו שהם אוכלים את הירקות שלהם. לא ברור גם איך מתיישבת משנתו הפיזיולוגית של יורופסקי עם מנהגו להאכיל את הכלב שלו במזון טבעוני.

שמירה קפדנית של קוד אתי. עליו להפוך לקדוש, אולי קדוש מעונה.

רוב מוחלט של הטבעונים שעמם שוחחתי במסגרת הכנת כתבות וחקירת הנושא הם טבעונים רק כמה חודשים. חלקם נטשו את הקרניבוריות או את הצמחונות בהשפעת ההרצאה. יהיה מעניין לעקוב אחר הטבעונים החדשים ולראות כמה אחוזים מהם מתמידים בתזונה הצמחית לאורך זמן. אם המטרה היא למנוע סבל מכמה שיותר חיות, ראוי לשאול האם לא עדיפה דרך קשוחה קצת פחות שבה אולי תיאכל מדי פעם ביצה או פיסת גבינה, אך תאפשר לאדם ללכת בה שנים ארוכות בלי להזדקק לתחליפים, תוספים, חיקויים וסויה. כי סויה, עם כל הצער שבדבר, היא מזון שאינו מומלץ לכולם. גם תחליף הבשר הפופולרי הנוסף סייטן, העשוי מגלוטן, אינו להיט תזונתי ואינו מתאים לחלק גדול מהאוכלוסייה.

אין דבר כזה שחיטה הומנית

בערך באותו הזמן שבו החלה להדהד ההרצאה של יורופסקי, יצא לאור ספרו של ג'ונתן ספרן פויר "לאכול בעלי חיים" (כינרת זמורה-ביתן). הספר הוא פרי מחקר בן שלוש שנים שבו ספרן פויר בדק לעומקה את תעשיית הבשר. המחקר הותיר אחריו סופר אחד מזועזע וספר אחד מעמיק, מקיף ומעורר מחשבה, עצב וגם שמץ של תקווה. ספרן פויר מתאר כיצד שילוב בין קפיטליזם, הרגלי אכילה והקלות שבה ניתן לפגוע בחלשים (גם בעלי חיים וגם בני אדם) יצר תעשיית אימים שבה משתמשים בבעלי חיים כבחפצים, מזהמים את הסביבה ופוגעים בבני אדם שנמצאים בתחתית הסולם החברתי.

ספרן פויר עצמו הפך טבעוני בעקבות מצב העניינים שהתגלה לו, אבל הוא אינו שוגה באשליה שיש סיכוי שיום אחד כולם יהפכו לכאלה. מאידך, אם תושבי העולם ובעיקר המערביים שבהם יפחיתו את צריכת המזון מהחי, לא יהיה עוד צורך בדחיסת כל-כך הרבה בעלי חיים על כל-כך מעט שטח בתנאים כה קשים. אז ניתן יהיה לקיים עם חיות המשק את מה שספרן פויר מכנה "עסקה הוגנת". הן יקבלו מחסה, מזון ותנאי קיום נאותים ומגדליהן יקבלו כמות מוגבלת אך איכותית של מוצרים מן החי.

הטבעונים האקטיביסטים ימהרו לומר שאין דבר כזה שחיטה הומנית, אבל ספרן פויר מזכיר שבטבע כמעט שלא קורה מעולם שחיה מתה מזקנה. גסיסה איטית מפציעה או ביתור בשיני חיה טורפת כרוכות בסבל רב. האדם לעומת זאת, אילו רק רצה בכך, יכול לנקוט בשיטות שחיטה שהמחיר שלהן יהיה לא יותר מכמה שניות של כאב ואימה. בתעשייה שמייצרת הרבה פחות בשר, חלב וביצים, שאין בה חוות צפופות, עובדים מתעללים, בעלי חיים מהונדסים, לולי סוללה וזוועות שכאלה יכולה להתקיים העסקה ההוגנת. היא עסקה חד-צדדית, זה נכון. עדיין עדיף למענן של החיות

הופיעו באתר ההרצאה, לא התבלבל ופרסם ב"ישראל היום" טור היתולי-למחצה לכבוד יום העצמאות ובו המלצות כיצד למנגל ואיזה בשר לקנות לטובת העניין. רק לאחרונה פרצופו המחייך הוסר מהאתר.

אנשים שאינם יאיר ניצני וברגע של חולשה מודים מעל דפי הפייסבוק של הטבעונים שהם אכלו למשל קציצה המכילה ביצה, מסתכנים במטר של ביקורת על קשיות לבם ואופיים האנוכי. לאוצר מילות הגינוי הצטרף לאחרונה מושג חדש - קרניזם (מהשורש הלטיני carne, בשר), שמשמעותו דו-ערכיות ביחס לבעלי חיים אצל אנשים שחסים על חיות מחמד אבל אוכלים חיות משק. המושג זכה להפצה נלהבת בעקבות כתבה של רחל טלשיר ב"הארץ" על האישה המזוהה ביותר עם המושג, ד"ר מלאני ג'וי, פסיכולוגית ומחברת הספר "למה אנחנו אוהבים כלבים, אוכלים חזירים ולובשים פרות: מבוא לקרניזם".

קרה לי לא פעם שבישוחות פרטיות אנשים סיפרו לי שהם מועדים מדי פעם אל הצמחונות - כלומר, אוכלים מוצרים המכילים ביצים וחלב - אבל לא יודו בכך לעולם בפומבי בשל אווירת הטרור הטהרנית השוררת בקרב הקבוצות הטבעוניות. בקבוצות האלה אפשר מדי פעם למצוא התבטאויות שמגנות במיוחד את הצמחונים מפני שהם צבועים שעושים חצי עבודה. דפוסי הפעולה כאן, אם כן, מזכירים תרגולות סגפניות של נזירים נוצרים או הינדואיסטים: על הפרט לכפות על גופו, בכוח רצונו, משטר אסקטי השומר על טוהר נשמתו ומעלה אותו לדרגה רוחנית גבוהה יותר. עליו להתנגד לתשוקות הפראיות (לצרוך בשר) ולעודן את עצמו מתוך תפיסה מוסרית עליונה. עליו ללמד את עצמו שלא להתפתות לחטא, לזכך את נפשו על ידי

בשיחות פרטיות
אנשים סיפרו
לי שהם מועדים
מדי פעם אל
הצמחונות -
כלומר, אוכלים
מוצרים המכילים
ביצים וחלב -
אבל לא יודו בכך
לעולם בפומבי
בשל אווירת
הטרור הטהרנית
השוררת בקרב
הקבוצות
הטבעוניות

להיות טבעוני, גם זה נכון. השאלה היא מה יותר רצינוני ומה מעורר פחות אנטגוניזם.

הלכה ברורה

"לאכול בעלי חיים" כמעט שאינו מוזכר אצל הטבעונים האקטיביסטים. ג'ונתן ספרן פויר מעולם לא הפך לגורו. התמונה שהוא מציג וכוללת בתוכה גם את הפן האנושי, למשל של עובדי המשחטות המנוצלים וסובלים בעצמם, מורכבת ובלתי מתחנפת לאף אחד מהצדדים. הוא הצהיר שהסיבה העיקרית עבורו למעבר לטבעונות היא צער בעלי חיים ובכל זאת אינו זוכה לרבע מהתהילה של יורופסקי. דרכו של ספרן פויר אינה מתיישבת עם התפיסה הדוגמטית שלפיה הדרך היחידה לעזור לבעלי החיים היא טבעונות. אימוץ כלבים וחתולים ושמירה על הסביבה הם לא יותר מאשר אופציה. קשיים כלכליים, בריאותיים, חברתיים ופרקטיים להתחייב לטבעונות זוכים להתעלמות או להכחשה. כפי הנראה, ספרן-פויר גם אינו מדגיש מספיק את העול הסגפני-טהרני שמקבל על עצמו בן-האור, הטבעוני. בדוכני ההסבר ובסדנאות הבישול של ארגון "אנונימוס" אפשר למצוא קרטוניות חלב סויה של תנובה וכלים חד פעמיים בלתי מתכלים. מבחינתם זה כשר.

אם נחזור לרגע למקרה של ג'ורלד פרידמן שבו פתחנו, נראה שכמה דברים שהיו חסרים לתנועה הטבעונית אז כדי להפוך לדת מתקיימים היום. יש מורה ומנהיג, ויש גם דמויות משנה כמו גנדהי, טולסטוי, בשביס-זינגר ואחרים; יש בלוח השנה מועדים לציון, כמו יום ההזדהות עם בעלי החיים בחוות; יש התכנסויות להפגנות ולפיקניקים טבעוניים, יש אתרי הכרות מיוחדים לטבעונים, יש חוקי כשרות נוקשים, יש הלכה, יש חלוקה ברורה לטוב ורע ויש תפיסה בנוגע למשמעות הקיום האנושי: הוא הרסני ויש לשנותו.

פרות קדושות אינן נאכלות

בקרב הטבעונים הישראלים לא נתקלתי בכאלה שחושבים שהטבעונות היא דת. הם כן שמחים לציין את ההלכות היהודיות הקשורות לצער בעלי חיים ולעתים גם את חוקי הכשרות ככלי להגבלת צריכת הבשר ולא לעידודה. עד המבול בני האדם אכלו רק מפרי העץ והאדמה, אך אחריו קם דור כה מושחת ושטוף תאוה, שהדרך היחידה לרסנו הייתה באמצעות חוקי כשרות. גם הג'אייניזם, הבודהיזם וההינדואיזם, דתות שהתפתחו בהודו, מצוינות לא פעם כהוכחה לקיומה של תרבות שאכילה מהחי אינה חלק ממנה. בין שלושתן הקבוצה היחידה שמקיימת אורח חיים טבעוני היא הכהונה הג'איינית. עיקרון האהימסא (ahimsa), "אי-אלימות" או "אי-פגיעה" בסנסקריט מיושם בדתות ההודיות, אך בבודהיזם צמחונות או טבעונות הן רק פרשנות אפשרית. לנזירים למשל מותר לאכול בשר ובלבד שלא נשחט במיוחד עבורם, זאת כדי לאפשר

להם להתקיים על נדבות מבלי להיות בררנים. כל ההינדים אינם אוכלים פרות ורבים מהם צמחונים, אבל לא נפוצה אצלם הפרקטיקה הטבעונית.

ככל שהעמקתי בהרצאה של יורופסקי וככל שנחשפתי לתופעות העדריות והדוגמטיות שנלוות אליה, החלה להצטבר בי הסתייגות כלפיה. אבל במקביל שוחחתי עם אנשים, בין היתר עם אחד הפעילים המסורים ביותר לקידום ההרצאה, שהקפיד להישאר באלמוניותו. בשיחה שבמהלכה קולו נשבר מבכי, הוא הוסיף זווית חשובה לכל מה שנראה כפולחן יורופסקי. הסבל הבלתי נתפס של החיות במשקים והקושי לשנות את המצב הביאו את הפעילים למען בעלי החיים לייאוש ואפילו לדיכאון.

ואז בא יורופסקי. האדם שעמו שוחחתי מודע לנקודות התורפה שבהרצאה, אינו מכחיש את הפופולריות וגם מסביר שפרופוגנדת הסויה נועדה עבור אמריקאים שאין שום סיכוי שמחר בבוקר יקומו ויאכלו מג'דרה וסלט ירקות במקום צ'יזבורגר וסלט טונה. יורופסקי פשוט מוודא שהם לא יפחדו מהשינוי. החסרונות שבהרצאה מתגמדים לנוכח האפקט העצום שלה. כושרו הרטורי של יורופסקי גרם לאנשים להביט לאוכל שלהם בעיניים ולעבור לטבעונות. הם גם יודעים שאינם לבד ושמפתחת סביבם קבוצת תמיכה. בהחלט ייתכן שחלק מהטבעונים החדשים יישרו, ייסוגו אל הצמחונות ואולי בחזרה אל אכילת הבשר, אך כך או אחרת - ההרצאה הזאת הצילה לא מעט חיים.

שחר שילוח היא עורכת, מתרגמת וכותבת שמתמחה בלייף סטייל אלטרנטיבי, בריאות, אקולוגיה וטבעונות, בעלת טור האוכל 'צמחוניישן' באתר מעריב (nrg) והבלוג 'רב פעמית'. היא מגדלת תינוקת, חתולים וקומפוסט.

בקרב הטבעונים הישראלים לא נתקלתי בכאלה שחושבים שהטבעונות היא דת. הם כן שמחים לציין את ההלכות היהודיות הקשורות לצער בעלי חיים ולעתים גם את חוקי הכשרות ככלי להגבלת צריכת הבשר ולא לעידודה